

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1954

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1136

Kitap Adı : Kıraat Geleneğimizde Mısır Tariki Şeyh Atâullah Mesleği

Alt Başlık : Usul, Tercihler ve Ekoller Arası Mukayese

Book Title : The Tariq of Misir: The Maslak of Sheikh Ataullah in Our Qiraat Tradition

Subtitle : Its Usul, Preferences and Comparison with Schools

ISBN : 978-625-8724-92-9

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724929

Yazar | Author: Abdullah Giray | orcid.org/0000-0003-3105-4127

Kurum | Institution: Trakya Üniversitesi

ROR ID: ror.org/00xa0xn82

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 317 (xviii+299)

Yayın Tarihi | Publication Date: Haziran | June 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRHS - Kur'an | The Koran

BISAC: REL041000 - İslam / Kur'an ve Kutsal Yazılar | Religion / Islam / Koran & Sacred Writings

THEMA: QRPF1 - Kur'an | The Koran (Qur'an)

LC Classification: BP130 - Kur'an çalışmaları | The Qur'an

DEWEY: 297.1224 - Kur'an'ın okunması ve yorumlanması | Reading and interpretation of the Qur'an

WoS Category: Religion Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.2325 - Dinî çalışmalar | Religious Studies

Scopus Subject Areas: 1212 - Dinî Çalışmalar | Religious Studies

Atf Bilgisi | Cite as: Giray, Abdullah. *Kıraat Geleneğimizde Mısır Tariki Şeyh Atâullah Mesleği: Usul, Tercihler ve Ekoller Arası Mukayese*. FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Kıraat Gelenegimizde Mısır Tariki Şeyh Atâullah Mesleği

Usul, Tercihler ve Ekoller Arası Mukayese

Dr. Abdullah GİRAY

Yazar Hakkında | About the Author

Abdullah GİRAY

Öğr. Gör. Dr. Giray, 2005 yılında Erzurum İmam-Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Hafızlık eğitimini Bolu'da, kıraat eğitimini ise İstanbul Çengelköy Haseki Eğitim Merkezi bünyesinde tamamladı. Lisans derecesini 2016 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden aldı. Yüksek lisans eğitimini 2019 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi" alanında; doktora eğitimini ise 2025 yılında Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda başarıyla tamamladı. Mesleki hayatına 2007 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda başlayan Giray, on altı yıl boyunca kurum bünyesinde İmam-Hatip, Müezzin-Kayyım ve Kur'an Kursu Öğreticisi olarak görev yaptı. 2023 yılında Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kıraat Anabilim Dalı'na Öğretim Görevlisi olarak atanan yazar, akademik çalışmalarına ve öğretim faaliyetlerine halen aynı kurumda devam etmektedir.

Lecturer Dr Giray graduated from Erzurum Imam-Hatip High School in 2005. He completed his memorisation of the Qur'an in Bolu and his recitation training at the Haseki Training Centre in Çengelköy, Istanbul. He obtained his bachelor's degree from the Faculty of Theology at Sakarya University in 2016. He completed his master's degree in 2019 at the Institute of Social Sciences, Istanbul Sabahattin Zaim University, in the field of 'Qur'an Recitation and the Science of Recitation'; he successfully completed his doctoral studies in 2025 at the Department of Fundamental Islamic Sciences, Institute of Postgraduate Education, Yalova University. Giray began his professional career in 2007 at the Presidency of Religious Affairs, where he served for sixteen years as an Imam-Hatip, Muezzin-Kayyım and Qur'an Course Instructor. Appointed as a Lecturer in the Department of Qur'anic Recitation at the Faculty of Theology, Trakya University, in 2023, the author continues his academic research and teaching activities at the same institution to this day.

Kitap Hakkında

Kıraat Geleneğimizde Mısır Tariki Şeyh Atâullah Mesleği

-Usul, Tercihler ve Ekoller Arası Mukayese-

Ele alınan çalışma, İslâmî ilimler geleneğinde Kur'an-ı Kerim'in vahyedildiği lafızların okunuş keyfiyetini inceleyen kıraat ilminin tarihsel süreçteki metodolojik dönüşümünü ve bu dönüşümün Osmanlı dönemi İstanbul ile Anadolu coğrafyasındaki yansımalarını Şeyh Atâullah mesleği ekseninde incelemektedir. Kitap, özellikle hicrî beşinci yüzyıla kadar herhangi bir sayısal sınırlama olmaksızın râvilerin hocalarından tek tek okuyarak icazet alması esasına dayanan *infirâd usulü* ile yürütülen kıraat tedrisatının zamanla geçirdiği evrimi kronolojik bir üslup ile ortaya koymaktadır.

Eserde vurgulandığı üzere, hicrî V. (XI.) yüzyıldan itibaren *kırâat-i seb'a* (yedi kıraat), IX. (XV.) yüzyıldan itibaren ise *kırâat-i aşere* (on kıraat) esas alınarak, vecihlerin tek bir hatimde birleştirilmesini ifade eden *indirâc usulü* benimsenmiştir. Bu sistem sistematizmasının kurumsallaşması ve yaygınlaşması, kıraat dünyasının dönüm noktalarından biri olan İbnü'l-Cezerî'nin (ö. 833/1429) *en-Neşr fi'l-kırâ'âtî'l-aşr* adlı muazzam eseriyle gerçekleşmiştir. Ancak indirâc usulünün tabii bir neticesi olarak kıraat vecihlerine ait tarik sayısının geometrik olarak artması; vecihlerin birbirine karıştırılması (*telfik*) ve râvilere ait özel şartların gözden kaçırılması (*takyid*) gibi ciddi metodolojik problemleri doğurmuş, bu da ulemayı rivayetleri ayıklama ve doğrulama faaliyetini ifade eden *tahrîrât* çalışmalarına mecbur bırakmıştır.

Osmanlı kıraat dünyasında İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşr*'i ve bu eserin manzum formu olan *Tayyibetü'n-Neşr*'i zemininde gelişen tahrîrât faaliyetleri, zamanla farklı kıraat uygulama geleneklerinin yani "mesleklerin" (ekollerin) doğuşuna vesile olmuştur. Kitap, bu meslekler içerisinden günümüzde İstanbul ve Anadolu'da canlı bir şekilde varlığını sürdüren ve eğitim-öğretim metodlarının başında gelen Şeyh Atâullah mesleğini merkeze almaktadır.

Çalışmada, Şeyh Atâullah mesleğinin diğer kıraat ekollerinden usul ve *ferşü'l-hurûf* (kelimelerin özel okunuş şekilleri) yönünden ayrıştığı noktalar eser analizleriyle tahlil edilmektedir. Kitabın ulaştığı temel tespitler ve muhteva akışı şu şekildedir:

- **Aşru's-Suğrâ ve Ruhsat Prensibi:** Mesleğin *aşru's-suğrâ* (Şâtıbiyye ve Durre tarikiyle on kıraat) aşamasındaki uygulamalarında kolaylığı merkeze alan *ruh-sat prensibinin* benimsendiği; bu yaklaşımın Muhammed Ârif el-Hıfzî'nin (ö. 1238/1822) *Muğni'l-kurrâ fi şerhi Muhtârü'l-ikrâ*, Abdülfettâh el-Pâlûvî'nin (ö. 1173/1759) *Zübdetü'l-îrfân fi vücûhi'l-Kur'ân* ve Molla Mehmed Emin Efendi'nin (ö. 1275/1859) *Umdetü'l-hullân fi idâhi Zübdetü'l-îrfân* adlı eserleri üzerinden temellendirildiği görülmektedir.
- **Aşru'l-Kubrâ ve Azimet Prensibi:** Mesleğin *aşru'l-kubrâ* (Tayyibe tarikiyle on kıraat) aşamasında ise yer yer ihtiyatı ve en güçlü vecihle ameli öngören *azimet prensibinin* tercih edildiği, Güllü Hâfız olarak tanınan Yusuf İmamzâde Ahmed er-Rüşdî'nin (ö. 1217/1802) *Mürşidü't-talebe ilâ idâhi vücûhi ba'di âyâtî'l-Kur'âniyye* ile Mehmed Emin Efendi'nin *Zührü'l-erib fi idâhi'l-cem' bi't-takrîb* adlı eserleri incelenerek ortaya konmaktadır.

- **Metodolojik Örtüşmeler:** Atâullah mesleğinin azimet prensibini işlettiği hususlarda Yûsufefendizâde Abdullah Hilmi'nin (ö. 1167/1754) *el-İ'tilâf fi vüçûhi'l-ihtilâf* ve Mustafa el-İzmîrî'nin (ö. 1154/1741) *Bedâ'i'u'l-burhân 'alâ 'Umdeti'l-irfân* adlı tahrîrât eserlerine müracaat edildiği somut metin örnekleriyle delillendirilmektedir.

Çalışmanın özgün taraflarından biri de tarihsel bir “beka” sorusunun peşine düşmesidir: İ'tilâf ve Mutkîn gibi meslekler azimet prensibini katı bir şekilde uygularken, ruhsat temelli Şeyh Atâullah ve Sûfî meslekleri karşısında neden zamanla tarih sahnesinden çekilmişlerdir?

Müellif bu soruya cevap ararken, kronolojik olarak diğer mesleklerden daha sonra teşekkül eden Şeyh Atâullah mesleğinin başarısını katı bir taassuptan uzak kalmasına bağlamaktadır. Eser, bu mesleğin salt bir kolaycılık (ruhsat) taassubu taşımadığını, yeri geldiğinde azimet prensibini de sistemine entegre eden esnek, dengeli ve kuşatıcı yapısı sayesinde günümüze kadar kesintisiz ulaşabilen yegâne gelenek olduğunu tahrîrât literatürü üzerinden başarıyla ispat etmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıraat; Şeyh Atâullah Mesleği; İndirâc Usulü; Tahrîrât; Osmanlı Kıraat Geleneği

About the Book

The Tariq of Misir: The Maslak of Sheikh Ataullah in Our Qiraat Tradition Its Usul, Preferences and Comparison with Schools

This study examines the methodological transformation of the science of qira'at which, within the tradition of Islamic sciences, investigates the manner of reciting the words of the Holy Qur'an as revealed throughout history, and explores the reflections of this transformation in Istanbul and Anatolia during the Ottoman period, centring on the scholarly legacy of Shaykh Atâullah. The book presents, in a chronological manner, the evolution over time of the teaching of qira'at, which was conducted according to the *infrâd method* a system based on students obtaining ijâzah (certification) by reading individually from their teachers, without any numerical restrictions, up until the fifth century AH.

As emphasised in the work, from the fifth Hijri (11th) century onwards, the *qira'at al-sab'a* (seven recitations) were adopted, and from the ninth Hijri (15th) century onwards, the *qira'at al-'ashara* (ten recitations); the *indirâc method* -which refers to the consolidation of the various 'vecih' (variants) into a single recitation- was thus adopted. The institutionalisation and widespread adoption of this systematic approach was realised through the monumental work of Ibn al-Jazari (d. 833/1429), *al-Nashr fi'l-Qira'at al-'Ashr*, which marked a turning point in the history of recitation. However, as a natural consequence of the 'indirâc' method, the geometric increase in the number of transmission chains (tarik) associated with the recitation variants (vecih) gave rise to serious methodological problems, such as the intermingling of variants (*telfik*) and the overlooking of specific conditions pertaining to the narrators (*takyîd*), which in turn compelled the scholars to undertake 'tahrîrât' a process of sifting through and verifying the narrations. Within the Ottoman world of recitation, the tahrîrât activities that developed on the basis of Ibn al-Jazari's *al-Nashr* and its verse-form version, *Ṭayyibet al-Nashr*, eventually led to the emergence of different traditions of recitation practice that is, 'meslek' (schools). This book focuses on the school of Sheikh Atâullah, which, amongst these schools, continues to thrive today in Istanbul and Anatolia and is at the forefront of educational methods.

In this study, the points at which the school of Sheikh Atâullah diverges from other schools of recitation in terms of methodology and *ferşü'l-hurûf* (specific ways of pronouncing words) are analysed through an examination of the works. The key findings and the flow of content in the book are as follows:

- **Aşru's-Suğrâ and the Principle of Ruhsat:** The *principle of ruhsat*, which prioritises ease, is adopted in the practice of the school at the *aşru's-suğrâ* stage (the ten recitations according to the Şatibiyya and Durre traditions); this approach is discussed in Muhammad Ārif al-Ĥifzî's (d. 1238/1822) *Mughni'l-kurrâ fî sharhi Muhtâru'l-ikrâ*, by 'Abd al-Fattâh al-Pâlûwî (d. 1173/1759) *Zübdetü'l-irfân fî vücûhi'l-Kur'ân* and Molla Mehmed Emin Efendi's (d. 1275/1859) *Umdetü'l-hullân fî idâhi Zübdetü'l-irfân*.

- **Aşru'l-Kubrâ and the Principle of Azimet:** In the *aşru'l-kubrâ* (the ten recitations of the Tayyibe method), the principle of azimet which in places advocates caution and acting in accordance with the strongest interpretation is favoured, as seen in the work *Mürşidü't -talebe ilâ idâhi vücûhi ba'di âyâtî'l-Kur'âniyye* and Mehmed Emin Efendi's work *Zühürü'l-erib fi idâhi'l-cem' bi't-takrîb*, which demonstrate that the *principle of azimet* which calls for caution in certain instances and action in the strongest sense is favoured.
- **Methodological Overlaps:** In matters where Atâullah applied the principle of azimet in his work, there are parallels with Yûsufendizâde Abdullah Hilmi's (d. 1167/1754) *el-İ'tilâf fi vücûhi'l-ihtilâf* and Mustafa el-İzmîrî's (d. 1154/1741) *Be-dâ'i'u'l-burhân 'alâ 'Umdeti'l-'irfân*, a work of treatises, are consulted in matters where Atâullah applied the principle of azimet, as evidenced by concrete textual examples.

One of the original aspects of this study is its exploration of a historical question of 'survival': whilst schools such as the İ'tilâf and Mutkîn strictly applied the principle of azimet, why did they eventually fade from the historical stage in the face of the Sheikh Atâullah and Sufi schools, which were based on the principle of ruhsat?

In seeking an answer to this question, the author attributes the success of the Sheikh Atâullah school which emerged chronologically later than the other schools to its avoidance of rigid dogmatism. Through the literature of tahrîrât, the work endeavours to successfully demonstrate that this school is the sole tradition to have survived uninterrupted to the present day, owing to its flexible, balanced and all-encompassing structure, which does not merely adhere to a dogmatic reliance on leniency (ruhsat) but also integrates the principle of strict observance (azimet) into its system when necessary.

Keywords: Recitation; the School of Sheikh Atâullah; the Indirâc Method; Tahrîrât; the Ottoman Tradition of Recitation

ÖN SÖZ

Bismillâhirrahmânirrahîm

Kur'an-ı Kerim'in nüzul keyfiyetini, lafızlarının eda ve tilavet şekillerini konu edinen kıraat ilmi, İslâmî ilimler geleneğinde vahy-i ilâhînin özgünlüğünü muhafaza eden en köklü disiplinlerden biridir. Müslümanların kıraat tarihindeki ilmî mesailer, rivayetlerin sistematik hale getirilmesi ve vecihlerin tahrîr edilmesi süreçleriyle zengin bir literatür meydana getirmiştir. Bu ilmî birikimin en özgün kurumsallaşma modelleri ise şüphesiz Osmanlı kıraat tedrisatında ortaya çıkan “meslekler” (ekoller) vasıtasıyla gerçekleşmiştir.

Osmanlı kıraat geleneğine yön veren dört ana ekolden biri olan Şeyh Atâullah mesleği, kronolojik açıdan Sûfî, Mutkîn ve İ'tilâf mesleklerine kıyasla daha geç bir dönemde teşekkül etmiştir. Tarihsel süreç içerisinde bu ekollerden İ'tilâf ve Mutkîn meslekleri zamanla canlılığını yitirip hayatiyetini devam ettiremezken; Şeyh Atâullah ve Sûfî meslekleri, Osmanlı'dan günümüze intikal eden kesintisiz bir silsileyle eğitim ve öğretim faaliyetlerini muhafaza etmeyi başarmıştır. Bilhassa Şeyh Atâullah mesleği, bugün İstanbul ve Anadolu coğrafyasındaki kıraat merkezlerinde en yaygın olarak okutulan metodolojinin zeminini teşkil etmektedir. Teşekkül ettiği günden bu yana canlılığını ve icazet halkalarını inkıtasız bir biçimde sürdüren bu iki köklü meslek, modern dönem akademik araştırmalarında hak ettiği ölçüde yer bulamamıştır. Sûfî ve Atâullah mesleklerine dair literatürdeki bu sınırlılık ve mevcut ilmî boşluk, bizi Şeyh Atâullah mesleğini merkeze alan kapsamlı bir araştırma yapmaya sevk eden temel amil olmuştur.

Elinizdeki çalışma, giriş bölümü ile bunun ardından gelen üç ana bölümden müteşekkildir.

Giriş bölümünde, araştırmanın çerçevesini çizmek adına konunun sınırları, çalışmanın temel amacı, müracaat edilen ana kaynaklar ve konunun kıraat akademisindeki önemi üzerinde durulmuştur.

Birinci Bölümde, çalışmanın teorik altyapısını kurmak amacıyla kıraat ilminin mahiyeti, tarihsel evrimi ve disiplinin temel kavramsal çerçevesi özet halinde takdim edilmiştir.

İkinci Bölümde, Osmanlı döneminde müstakil kıraat ekollerinin (mesleklerin) doğuşuna doğrudan zemin hazırlayan, rivayet ve tarikleri ayıklayarak hatalı birleştirmelerin (*telfik*) önüne geçmeyi hedefleyen *tahrîrât* ilmi ve bu ilmin geçirdiği tarihsel dönüşüm tahlil edilmiştir.

Üçüncü Bölümde ise çalışmanın esas omurgasını ve özgün yönünü oluşturan Şeyh Atâullah mesleğinin *usul ve ferşü'l-hurûf* (kelimelere mahsus okunuş

farklılıkları) ihtilafları, diğer üç meslek ile mukayeseli bir surette ele alınmıştır. Bu bağlamda Atâullah mesleğinin yaslandığı ana kaynaklar satır satır incelenmiş ve mesleğin tahrîrât ekolleri içerisindeki metodolojik aidiyeti ile benimsediği temel yönelimler somut verilerle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Uzun soluklu bir mesainin ürünü olan bu çalışmanın, Osmanlı kıraat mirasının doğru anlaşılmasına ve günümüz kıraat tedrisatının tarihsel kökleriyle sahih bir bağ kurmasına mütevazi bir katkı sunmasını temenni ederim. Gayret bizden, tevfiik ise yalnızca Allah'tandır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Önemi ve Konusu	1
1.2. Çalışmanın Amacı	3
1.3. Çalışmanın Kaynakları	5
1.4. Çalışmanın Kapsamı ve Metodolojisi	7
2. KIRAAT İLMİ	9
2.1. Kıraat İlminin Tanımı, Konusu, Tarihi ve Kaynakları	9
2.2. Kıraat İlminin Teşekkülü ve Tekâmülü	9
2.2.2. Kıraatlerin Tedvini Süreci	9
2.2.3. Kıraatlerin Tasnif Edilmesi	10
2.2.3.1. Kıraatlerin Sıhhat Açısından Sınıflandırılması	11
2.2.3.2. Kıraatlerin Sened Açısından Tasnifi	13
2.2.3.3. Kıraatlerin Sayısal Esasa Göre Sınıflandırılması	14
2.3. Kıraatlerin Kabulünde Belirlenen Sıhhat Koşulları	15
2.3.1. Senedin Muttasıl Olma Şartı	15
2.3.1.1. Kıyas Ehli Kurrâ	15
2.3.2. Resm-i Osmânî'ye Muvafık Olması	16
2.3.2.2. Resm-i Osmânî'nin Hukukî Bağlayıcılığına Dair İhtilaflar	16
2.3.2.3. İmla Farklılıklarının Gerekçeleri (Ta'îl)	17
2.3.2.4. Müteaddit Nüshaların Kıraat İhtilaflarıyla Münasebeti	17
2.3.3. Kur'an Lafızlarının Arap Dilindeki Bir Vechinin Sübutu	18
2.3.3.1. Dil Şartının Yol Açtığı Tartışmalar	18
2.4. Seb'a, Aşere ve Erbaate Aşere Tasnifine Göre Kıraat İmamları ve Râvileri	18
3. TAHRİRÂT DİSİPLİNİ VE KIRAAT TEDRİSATINDA MESLEKLER	21
3.1. Tahrîrât Disiplini	21
3.1.1. Tahrîrât İlmi	22
3.1.1.1. Tanımı	22
3.1.1.2. Gayesi	23
3.1.1.3. Kapsamı	24
3.1.1.4. Metodu	25
3.1.1.5. Maksadı	25
3.1.1.6. Faydaları	26
3.1.2. Tahrîrât İlminin Tarihi ve İbnü'l-Cezerî'nin Bu Disipline Katkıları	27
3.1.2.1. Tahrîrât İlminin Doğuşu ve Gelişimi	27
3.1.2.2. Tahrîrât İlminin İbnü'l-Cezerî ile Müstakıl Bir Disiplin Haline Gelmesi	29

3.1.2.3. İbnü'l-Cezerî Sonrası Tahrîrât Ekollerinin Oluşumu	32
3.1.3. Şeyh Atâullah Mesleğinin Tahrîrât Tercihi ve Mürşidü't-Ṭalebe'nin Bu Husustaki Önemi	38
3.1.4. Tahrîrât İlminde Aşru's-Suğrâ ve Aşru'l-Kubrâ Merhaleleri	40
3.1.4.1. Aşru's-Suğrâ Tahrîrâtı ve Literatürü	41
3.1.4.2. Aşru'l-Kubrâ Tahrîrâtı ve Literatürü	44
3.2. Kıraat Tedrisatında Tercih ve Yönelişler	50
3.2.1. Kıraat Tedrisatında Tercih ve Yönelişlere Etki Eden Faktörler	51
3.2.1.1. Kur'an'ın Cem'i	51
3.2.1.2. İstinsah Faaliyeti	52
3.2.1.3. Nakd, İcâm ve Dabtu'l-Mushaf	52
3.2.1.4. 'Addü'l-Ây	54
3.2.2. Med Ölçüleri Etrafında Oluşan Tercihler	56
3.2.2.1. Aslî Med ve Ölçüsünde İttifak	58
3.2.2.2. Fer'î Med ve Mertebeteyn ile Erbaa Merâtib Tarikleri Bağlamında Teşekkül Eden Farklılıklar	59
3.2.2.3. Med Ekolleri	60
3.2.2.4. Şeyh Atâullah Mesleğinde Uygulanan Med Ekolü	61
3.2.2.5. Kıraat İmam ve Ravilerinin Med Tercihleri	62
3.2.2.6. Fer'î Medlerin Kuvvet Derecelerine Göre Sıralanışı	64
3.2.2.7. Medd-i Lâzım	65
3.2.3. Kıraat Tedrisatında Tarik Tercihleri	69
3.2.3.1. Kıraat Rivâyetlerindeki Farklılık Bağlamında Tarikler	70
3.2.3.2. Kıraatlerin Sayısını ve Kapsamını Göstermesi Bakımında Tarikler	70
3.2.3.3. Kıraat Tedrisatında Esas Anılıp Takip Edilen Kaynaklar İtibariyle Tarikler	71
3.2.3.4. Kıraat Eğitiminde Vecihlerin İcrası Bakımından Tarikler	73
3.2.3.5. Kıraat Eğitiminde Med Tercihleri Bakımından Tarikler	76
3.2.3.6. Kıraat Tedrisatında Metodolojik Açıdan Tarikler	76
3.2.3.7. Kıraat Eğitiminin Yapıldığı Bölgelere İzafeten Tarikler	76
3.2.4. Kıraat Tedrisatında Meslek Tercihleri	78
3.2.4.1. İ'tilâf Mesleği	79
3.2.4.2. Sûfî Mesleği	81
3.2.4.3. Mutkîn Mesleği	82
3.2.4.4. Şeyh Atâullah Mesleği	84
3.3. Şeyh Atâullah Mesleğinin Kaynakları	86
3.3.1. Şeyh Atâullah Mesleği Tedrisatında Kullanılan Ana Kaynaklar	86
3.3.1.1. <i>Muhtârû'l-İkrah</i> ve <i>Muğni'l-Kurrâ fi Şerhi Muhtârû'l-İkrah</i>	86
3.3.1.2. <i>Mürşidü't-Ṭalebe İla İdâhi Vücûhi Ba'di Âyâtî'l-Kur'âniyye Min Ṭuruķi't-Ṭayyibe</i>	88
3.3.2. Şeyh Atâullah Mesleği Tedrisatında Kullanılan Yardımcı Kaynaklar	93
3.3.2.1. <i>Zübdetü'l-İrfân Fi Vücûhi'l-Kur'an</i>	93

3.3.2.2. 'Umdetü'l-Hullân Fî İdâhi Zübdetü'l-İrfân	94
3.3.2.3. Zührü'l-Erib Fî İdâhi Cem' Bi't-Takrîb	94
3.3.2.4. İlmi Vucûh Risalesi	95
3.3.2.5. Kitâb Fî'l-Kırâ'âtî's-Seb' Ve'l-'Aşere Ve't-Takrîb Risalesi	95
3.3.2.6. Mecmû'âtü'l-Kırâât Mine'l-'Aşere Ve't-Takrîb Risalesi	96
4. ŞEYH ATAULLAH MESLEĞİ:	
USUL, TERCİH VE EKOLLER ARASI MUKAYESE	97
4.1. Şeyh Ataullah Mesleğinin Kurucusu ve Önde Gelen Şahsiyetleri	98
4.1.1. Şeyh Atâullah en-Necîb Hüseyin Efendi	98
4.1.1.1. Şeyh Atâullah Necîb Efendi'nin Kıraat İlmindeki Üstatları	99
4.1.2. Şeyh Atâullah'ın Kıraat Silsilesi ve Mesleki Muhiti	101
4.1.2.1. Şeyh Atâullah Kıraat Mesleğinin Tarihsel Gelişimindeki Önemli Şahsiyetler	102
4.2. Mesleğin Tercihleri ve Diğer Mesleklerden İnfirâd Ettiği Hususlar	102
4.2.1. Usûl İhtilafları	103
4.2.1.1. İstiâze-Besmele	104
4.2.1.2. Med ve Kasr Kavramları	112
4.2.1.3. Sıla Kavramı ve Kıraat İlmindeki Yeri	127
4.2.1.4. İmâle Kavramının Kıraat İlmindeki Yeri ve Tasnifi	129
4.2.1.5. Râ Harfî Bahsi	137
4.2.1.6. Hemze-i Münekkere ve Lâm-ı Ta'rif	141
4.2.1.7. Kelimenin Ortasında ve Sonunda Yer Alan Hemzenin Vakf Vecihleri	144
4.2.1.8. Hemzeteyn İctimâî Bağlamında Kıraat Farklılıkları	155
4.2.1.9. Zevât-ı Râ Kavramı ve Fonetik Özellikleri	162
4.2.1.10. İdgam Kavramı ve Kıraat İlmindeki Yeri	164
4.2.1.11. Teşdîdî't-tâ Kavramının Kıraat İlmindeki Yeri ve İbn Kesîr Kıraatindeki Uygulamaları	180
4.2.1.12. İsbât-ı Yâ ve Hazf-i Yâ	181
4.2.1.13. Kıraat İlminde Mizan Neticesinde Oluşan Usûl İhtilafları ve Şeyh Atâullah Mesleğindeki Uygulamaları	186
4.2.1.14. Aşru'l-Kubrâ Merhalesinde Kırâat-i Aşere'ye Göre Feth, İmâle ve Beyne Cetveli	191
4.2.2. Ferşî İhtilaflar	191
4.2.2.1. "يُعَذِّبُ مَنْ" Lafzının Kıraat Farklılıkları ve Tahrîrât Tartışmaları	192
4.2.2.2. Âl-i İmrân Sûresi 66. Âyetteki "هَٰأَنتُمْ" Lafzının Kıraat Vecihleri ve İhtilaflar	194
4.2.2.3. "الْوَرِيَّةُ" Kelimesinin Kıraat Vecihleri ve Meslekler Arasındaki Mizan Farklılıkları	195
4.2.2.4. "وَلَا تَحْسَبَنَّ" Lafzının Kıraat Vecihleri ve İhtilafları	197
4.2.2.5. "الْحَارِ" lafzının Nâfi' Kıraatindeki Okunuş Farklılıkları ve Kıraat Ekollerinin Yaklaşımları	199

4.2.2.6. “جَبَّارِينَ” Lafzının Nâfi’ Kiraatindeki Okunuş Varyasyonları ve Kiraat Ekolleri Arasındaki İhtilaflar	200
4.2.2.7. “أَنَّهُا” Lafzının Âsım Kiraatindeki Okunuş Vecihleri ve Kiraat Ekolleri Arasındaki Tertip Farklılıkları	201
4.2.2.8. “سَوَّاهِمَا” Lafzının Verş Rivâyetinde Lîn Harfî ve Medd-i Bedel Vecihleri	202
4.2.2.9. Ebû Ca’fer Kiraatinde “لَا يَخْرُجُ” Lafzı Bağlamında İhtilaflı Vecihler	204
4.2.2.10. “بُصْطَةً” Lafzının Kiraat Farklılıkları ve Rivâyet Yöntemleri	205
4.2.2.11. “بَبِيسٍ” Lafzının Kiraat Farklılıkları ve Rivâyet Öncelikleri	207
4.2.2.12. Nâfi’ Kiraati Verş Rivâyetinde Medd-i Lîn, Zevât-ı Yâ ve Medd-i Bedel Kelimelerinin İctimâında Mizan Oluşumu	208
4.2.2.13. Ebû Ca’fer Kiraatinde “سِقَايَةً” ve “عَمَارَةً” Lafızlarındaki Ferş İhtilaflar	209
4.2.2.14. Kiraat İhtilaflarının Cem’ Tarihiyle İcrası ve Hud Sûresi Örneği	211
4.2.2.15. “يَرْحُومُ” Lafzının Kiraat İhtilafları ve Rivâyet Öncelikleri	212
4.2.2.16. “هَيْتَ” Lafzının Kiraat Farklılıkları ve Rivâyet Yorumları	214
4.2.2.17. “اسْتَيْسُوا” Lafzının Kiraat İhtilafları ve Rivâyet Kaynakları	215
4.2.2.18. Kiraat İlminde “يَا أَسْفَى” Lafzının Okunuş Farklılıkları	217
4.2.2.19. Kiraat İlminde “أَفِيدَةً” Lafzının Hişâm Rivâyetindeki Okunuş Farklılıkları ve Mesleklerin Yaklaşımları	218
4.2.2.20. Hamza Kiraatinde “وَنَبْتَهُمْ” Lafzının Vakf Hali Okunuşundaki İhtilaflar ve Mesleklerin Yaklaşımları	220
4.2.2.21. Nâfi’ Kiraatinin Verş Rivâyetinde Medd-i Bedel, Medd-i Lîn ve Zevât-ı Yâ’nın İctimai	222
4.2.2.22. Ebû Ca’fer Kiraati İbn Verdân Rivâyetinde “فَيُغْرِقُكُمْ” Lafzının Okunuş Farklılıkları	223
4.2.2.23. Verş ve Sûsî Rivâyetlerinde “وَنَاءٌ” Lafzının Kiraat Farklılıkları	224
4.2.2.24. Kâlûn Rivâyetinde “لِإِهَبَ” ve “لِإِهَبَ” Lafızlarındaki Kiraat Farklılıkları	226
4.2.2.25. Verş Rivâyetinde Zevât-ı Yâ Lafızlarının Kiraat Farklılıkları ve Mizan Tartışmaları	227
4.2.2.26. Kiraat İmamlarının “يَأْتِيَهُ” Lafzındaki Ha-i Kinaye Rivâyetleri ve Yaklaşımlar	228
4.2.2.27. “فَمَا أَتَيْنِي اللَّهُ” Lafzında Yâ Harfinin İsbât ve Hafz İhtilafları	229
4.2.2.28. “تَخْرُجُونَ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Yaklaşımları	230
4.2.2.29. “أَلِيَّ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Tercihleri	232
4.2.2.30. “وَإِنَّ إِلْيَاسَ” Lafzında Hemze-i Kat’ ve Hemze-i Vasl İhtilafları	233
4.2.2.31. “ءَأُنْزِلَ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Tercihleri	234
4.2.2.32. “بِالسُّوقِ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Tercihleri	235
4.2.2.33. “لَمَّا” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Yaklaşımları	236
4.2.2.34. “لِيُنْذِرَ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Yaklaşımları	237
4.2.2.35. “أَذْهَبْتُمْ” Lafzında İstifham Hemzesi Farklılıkları ve Kiraat Mesleklerinin Tercihleri	238
4.2.2.36. “أَنفًا” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Tercihleri	239
4.2.2.37. “مُصْطَبِرُونَ” Lafzında Kiraat Farklılıkları ve Mesleklerin Yaklaşımları	240
4.2.2.38. “كِتَابِيَّةٌ” ve “مَالِيَّةٌ” Lafızlarında Hâ-i Sekte ve Kiraat Farklılıkları	242

4.2.2.39. “مَالِيَّةٌ” ve “هَكَكَ” Lafızlarının Vasl Halindeki Kıraat Farklılıkları	243
4.2.2.40. Verş Rivâyetinde “تَصْلِي”, “نُسْفَى” ve “أَيَّيَّةٌ” Lafızlarında Kıraat Farklılıkları ve Mizan İhtilafları	244
4.2.2.41. “بُصْطِطِرٌ” Lafzında Kıraat Farklılıkları ve Mizan İhtilafları	245
4.3. Şeyh Atâullah Mesleğinin Kıraat Tercihlerine İlişkin Bir Değerlendirme	247
4.3.1. Kıraat Mesleklerinin Tercih Yöntemlerine Etki Eden Faktörler	248
4.3.1.1. Anadolu Coğrafyasında Kıraat Mesleklerinin Teşekkülü	248
4.3.1.2. Azimet ve Ruhsat Anlayışları Arasındaki Geçirgenlik	248
4.3.2. Aşru’s-Suğrâ Bağlamında Şeyh Atâullah Mesleğinin Tercih Yöntemleri	250
4.3.2.1. <i>Muğni’l-Kurrâ Fî Şerhi Muhtâru’l-İkrah</i> Adlı Eserin Dayandığı Kaynaklar	251
4.3.2.2. Şeyh Atâullah Mesleğinin Aşru’s-Suğrâ Kapsamındaki Tercihlerine Örnekler	251
4.3.3. Aşru’l-Kubrâ Bağlamında Şeyh Atâullah Mesleğinin Tercih Yöntemleri	256
4.3.3.1. <i>Mürşidü’t-Talebe</i> Adlı Eserin Temel Özellikleri	257
4.3.3.2. <i>Mürşidü’t-Talebe</i> Adlı Eserin İçeriği	259
4.3.3.3. <i>Mürşidü’t-Talebe</i> Adlı Eserin Şeyh Atâullah Mesleği Aşru’l-Kubrâ Kıraat Tedrisatı ve Literatüründeki Yeri	260
4.3.3.4. <i>Mürşidü’t-Talebe</i> Adlı Eserin <i>Tahrîru’t-Turuğ ve’r-Rivâyât Min Tarîki Tayyibetü’n-Neşr</i> Adlı Eserle Mukayesesi	261
4.3.3.5. <i>Mürşidü’t-Talebe</i> Adlı Eserin en-Neşr ve Tayyibe Tahrîrâtındaki Yeri	266
4.3.3.6. Ahmed er-Rüşdî’nin Şâtıbiyye Tarikini Tercih Etiği Durumlar	267
4.3.3.7. Günümüzde <i>Mürşidü’t-Talebe</i> ’nin Kıraat Tedrisatındaki Konumu	268
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	271
KAYNAKÇA	277
EKLER	291
DİZİN	295

KISALTMALAR LİSTESİ

b	: İbn
bkz	: Bakınız
bs	: Baskı
c	: Cilt
h	: Hicrî
haz	: Hazırlayan
hz	: Hazreti
nşr	: Neşreden
ö	: Ölüm tarihi
s	: Sayfa
s.a.v	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
thk	: Tahkik eden
tsh	: Tashih eden
t.y	: Tarih yok
trc	: Tercüme eden
v.d	: Ve diğerleri
vr	: Varak
y.y	: Yayın yeri yok
örn	: Örneğin